

Практики ориентирани към дислексията в предучилищна и начална училищна възраст

*Разработване на метод и работни
инструмент, които да бъдат
интегрирани в съществуващи
педагогически програми*

Наръчник
D6.3

2011

Този проект се финансира с подкрепата на Европейската комисия. Тази публикация отразява само възгледите на автора и Комисията не носи отговорност за информацията в нея.

Съдържание

Въведение	4
1. Какво е GATE?	4
2. Какво е дислексия?.....	5
3. Как мога да разпозная дислексията у деца в предучилищна и ранна училищна възраст? Индикатори?.....	6
3-а Възможни индикатори в предучилищна възраст	7
3-б Възможни индикатори в начална училищна възраст (които не са в областта на уменията за четене и писане).....	8
3-в Възможни индикатори в начална училищна възраст (в областта на уменията за четене и писане).....	9
4. С кого да работя, за да подкрепя учениците си, които могат да имат дислексия?	9
4.1. Подкрепа при усвояването на учебния материал при деца, които могат да имат дислексия.....	9
4.2. Осигуряване на емоционална подкрепа	10
4.3. Осигуряване на социалното приобщаване на детето чрез работа с останалите деца от класа.....	10
4.4. Как да подходим към родителите на детето	10
4.5. Сътрудничество със специалистите терапевти.....	11
4.6. Сътрудничество с ресурсните учители.....	11
4.7. Обмяна на опит с колеги учители.....	11
4.8. Работа в екип с учители от по-долни или по-горни образователни нива	12
4.9. Сътрудничество с училищното ръководство.....	12
4.10 Повишаване на информираността по проблемите на дислексията у родителите на останалите деца от класа и в общността като цяло.....	12
5. Как подкрепям учениците си с дислексични трудности?.....	14
5.1. Програми за движение.....	14
5.2. Мултисензорно учене.....	18
5.3 Визуализация.....	32
5.4. Информационни и комуникационни технологии за подкрепа на учениците с дислексия.....	40
5.5. Мултисензорни подходи за усвояване на символите.....	47
5.6. Мултисензорни подходи за подобряване а паметта и четенето.....	50

6. Учебен паспорт.....53

Въведение:

1. Какво е GATE?

Системата GATE се състои от методология, разработена за да улесни идентифицирането и подкрепата на деца с дислексични трудности в ранна училищна възраст. Системата GATE подкрепя общообразователните учители като им дава информация за:

- маркерите за дислексия – така че да могат да разпознават ранните признаци, които ни показват, че едно дете може да има дислексия. Това е важно, тъй като, колкото по-рано бъде идентифицирана дислексията, толкова по-рано ще бъдат приложени подходящи методи на преподаване и ще се потърси помощ от специалисти, ако това е необходимо;
- методи на учене и преподаване – на учителите се дават примерни дейности и препоръки на какво да обърнат внимание, за да могат да преценят кога би могло да става въпрос за дислексични трудности
- инструменти за отразяване на представянето и прогреса на учениците, така че да се осигури приемственост между предучилищната и началната училищна степен

Всички методи на GATE са взаимосвързани, подходящи са за работа в обща класна стая и имат благоприятно влияние върху развитието на всички деца.

Учителите имат достъп до ресурсите на GATE по два начина:

- чрез уебсайта на проекта
- чрез преведените и адаптирани за нуждите на всяка държава-партньор наръчници

Сайтът и наръчниците са разработени като част от проект **GATE по секторна програма Коменски**. **Номер на проекта GATE: 503404.LLP-1-2009-1, финансиран от Европейската комисия**. Целта на проекта е да ви помогне да обогатите учебния процес във вашата класна стая като едновременно с това насочи вниманието ви към разпознаването и подкрепата на децата, които имат или биха могли да имат в бъдеще проблеми с четенето, писането, с управлението на времето си, с изпълнението на ежедневни задачи и ангажименти, с паметта и/или координацията.

Целта е да ви дадем основни познания за дислексията и ранните маркери за дислексия и ще ви покажем защо е важно да им обърнете внимание и да вземете мерки, колкото е възможно по-рано.

След това ще ви представим **системата GATE и нейните главни подходи за действие**, които лесно бихте могли да включите в ежедневната си работа и по този начин да идентифицирате и подкрепите децата, които могат да имат дислексични трудности.

Като част от проекта изработихме и инструмент за систематично регистриране на представянето в клас на учениците, наречен „**Учебен паспорт**”. Той ще ви помогне да отразявате и следите постиженията и предизвикателствата на децата и да планирате подкрепата, която ще им предоставите.

Идеята на Учебния паспорт е да се предава от учител на учител във всяко следващо образователно ниво, така че да осигури приемственост в учителните стратегии.

Вложихме в разработването на сборника искреното си желание да бъдем информативни и да ви бъдем полезни. Това го превръща в ценен източник на методологична подкрепа за работа с деца в ранна (пред)училищна възраст. Но истинският източник на подкрепа, окуражаване и прогрес сте вие – учителите. Разбира се, работейки в екип със семействата на децата, с колеги учители, с терапевти и с училищното ръководство. И най-важното, работейки в екип със своите ученици.

2. Какво е дислексия?

За създаването на системата GATE, партньорите по проекта решиха да използват работното определение за дислексия, разработено от Шотландското правителство, Dyslexia Scotland и парламентарната група по дислексия в Шотландския парламент.¹

Според това определение:

„Дислексията може да бъде описана като континиум от трудности в усвояването на умения за четене и писане, които продължават и след осигуряването на специализирана подкрепа за учене.

Степента, в която дислексията затруднява научаването, зависи от средата на учене и преподаване и често е съпроводжана от:

- трудности в слуховото и/или визуалното преработване на информация, базирана върху речта
- недобра фонологична осъзнатост (осъзнаване на връзката между звуковете)
- недобри умения за говорене и гладко четене
- затруднения с краткотрайната и работната памет
- затруднения с последователността на действия и поредността (напр., поредността на буквите в азбуката, месеците), затруднения при следването на насоки (наляво, надясно)
- затруднения с цифрите и числата
- трудности при организирането на времето и изпълнението на задачите за деня

Моторните и координационните умения също могат да бъдат засегнати.

Дислексията съществува във всички култури и при всички социо-икономически групи. Учените смятат, че е наследствено, продължаващо през целия живот състояние, имащо неврологичен произход и развитие. Незабелязаната навреме дислексия може да доведе до ниска самооценка, високи нива на стрес, нетипично поведение и ниски резултати.

Учениците с дислексия имат нужда от навременно идентифициране на трудностите им, осигуряване на подходящо и целенасочено преподаване, което да ги подкрепи в израстването им като успешни и уверени възрастни.”

---

¹ За повече информация <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Education/Schools/welfare/ASL/dyslexia>

3. Как мога да разпозная дислексията у деца в предучилищна и ранна училищна възраст? Индикатори

В предучилищна възраст е важно учителите да умеят да разпознават маркерите на дислексията, но на този етап няма нужда от формално диагностициране. По-скоро на това образователно ниво учителят следва да може да открие индикаторите за дислексия и да вземе мерки преди началото на формалното ограмотяване. Идеята е да се действа превантивно и детето да бъде подкрепено, преди да започне да изживява провали при опитите си да се научи да чете.

Индикаторите, които са описани по-долу, имат за цел да ви дадат идея за типовете силни и слаби страни, които се проявяват в ранна възраст в случай на дислексия. Важно е да отбележим, че това в никакъв случай не е контролен списък (чек лист) и че всяко дете с дислексия съчетава различни силни и слаби страни у себе си. Ролята на учителя е да изготви учебен профил на детето и да адаптира подходите си на преподаване, така че да го подкрепя максимално в процеса на учене. Очевидно е, че не всички деца ще покажат всички от изброените индикатори. В допълнение на това, няма точен брой от индикатори, които трябва да са налице, за да се говори с абсолютна сигурност за дислексия.

Индикаторите, които следват, са събрани от екипа GATE от различни източници в сферата на дислексията и отразяват широко разпространени схващания от световната теория и практика.

3-а Възможни индикатори в предучилищна възраст

3-б Възможни индикатори в начална училищна възраст (които не са в областта на уменията за четене и писане)

3-в Възможни индикатори в начална училищна възраст (в областта на уменията за четене и писане)

3-а/ Възможни индикатори в предучилищна възраст

Възможни силни страни

- творчески заложби – умее да рисува, да пее и свири, показва усет за цветовете и мелодиите
- добро боравене с играчки за конструиране – често предпочита дейности, които да извършва с ръцете си вместо само да гледа нещата в учебниците
- бързо мислене и съобразяване – често стига до отговора, докато останалите деца все още работят по задачата

Възможни трудности, свързани с езика и речта

- последователност на речта – казва думите в неправилен ред по време на говорене
- произношение на многосрични думи – затруднява се в произнасянето на многосрични думи като обърква местата на сричките или ги изпуска
- трудности при употребата на познати думи (както когато думата или името на някого сякаш „са ни избягали“)

Други ранни индикатори

- случай на дислексия в семейството или случай на други специфични затруднения – трябва да се има предвид, че самият родител може да не знае, че има дислексия и да не е диагностициран, но да проявява дислексични затруднения
- липса на доминираща ръка – използва еднакво добре и дясната, и лявата си ръка
- слаб контрол на движенията – трудности, както с грубата, така и с фината моторика
- трудности с вниманието
- затруднения при следването на инструкции
- трудности при последователността на събития, месеци, т.н.
- забавена обработка на информацията

Възможни затруднения с паметта

- затруднения с кратковременната памет
- затруднения с активната работна памет
- затруднения със запомнянето на последователности (последователността на дните от седмицата, месеците от годината, азбуката)

Възможни затруднения със слуховата преработка на информацията

- трудно чува рими- например, *кон, слон, трон, море* – ще се затрудни да каже коя е излишната дума
- трудности при тактуването и пляскането в ритъм
- трудности при различаването на звуковете в думите
- затруднения със слуховата дискриминация – чува *пол* вместо *боб*
- затруднения със слуховата памет – не може да запомни съобщение чуто по телефона
- смесване на звукове

Възможни затруднения със зрителната преработка на информацията

- слаба визуална конвергенция (очите не идват едновременно на страницата)
- погледът не остава стабилен на страницата
- зрителна чувствителност (затруднения при четене на черен шрифт на бял фон)
- слаба ориентация ляво-дясно
- бъркане на подобно изглеждащи букви и цифри. Напр., „я“ написано като английското „R“, бъркане на „3“ голямо ръкописно и „E“ голямо ръкописно и цифрата три
- затруднения с визуалната памет

Други трудности

- с координацията –тромавост на движения
- с организационните умения
- при следването на инструкции
- с концепцията за време
- бъркане на ляво и дясно
- трудности с последователността
- с фината моторика – пише твърде нечетливо
- трудности при запомнянето на таблицата за умножение
- сънуване с отворени очи / изключване – най-вече, когато задачата му е трудна
- фрустрация/ недоволство от себе си/ ниска самооценка/ бягане от час – децата се чувстват зле и не могат да си обяснят какво не е наред с тях

3-б/ Възможни индикатори в начална училищна възраст (които не са в областта на уменията за четене и писане)

Възможни силни страни

- силно развито въображение
- изразена интуитивност
- любопитство към това как работят някои механизми
- добро внимание към детайлите
- добри умения в решаването на математически задачи на ум

Възможни затруднения с паметта

- затруднения с краткотрайната памет – има нужда да минава през едно и също нещо отново и отново
- затруднения с работната памет – ако има задачи за събиране, може да започне да изважда
- затруднения със запомнянето на поредности (дните от седмицата, месеците, азбуката)

Възможни затруднения със слуховата преработка

- трудности при различаването на звукове един от друг
- трудности с последователността на звуковете
- затруднена слухова памет за последователност – при работа с телефонни номера, например

Възможни затруднения с визуалната преработка

- слаба визуална конвергенция (очите не идват едновременно на страницата)
- погледът не остава стабилен на страницата
- зрителна чувствителност (затруднения при четене на черен шрифт на бял фон)
- слаба ориентация ляво-дясно
- бъркане на подобно изглеждащи букви и цифри. Напр., „я” написано като английското “R”, бъркане на „3” голямо ръкописно и „Е” голямо ръкописно и цифрата три
- затруднения с визуалната памет

Други трудности

- с координацията –тромавост на движения
- с организационните умения
- при следването на инструкции
- с концепцията за време

- бъркане на ляво и дясно
- трудности с последователността
- с фината моторика – пише твърде нечетливо
- трудности при запомнянето на таблицата за умножение
- сънуване с отворени очи / изключване – най-вече, когато задачата му е трудна
- фрустрация/ недоволство от себе си/ ниска самооценка/ бягане от час – децата се чувстват зле и не могат да си обяснят какво не е наред с тях

3-в/ Възможни индикатори в начална училищна възраст (в областта на четенето и писането)

Четене

- четенето е по-бавно от очакваното за възрастта
- неточности при четене
- недобро разбиране на текст при слушане
- недостатъчно гладко четене

Писане и правопис

- писането е по-бавно от очакваното за възрастта
- погрешно съчетаване на букви при писане
- разбъркано писане
- главни букви написани по средата на изречението
- лошо владение на пунктуационните правила
- продължаващо заменяне на подобно изглеждащи букви
- огледално писане
- непоследователност при представянето в училище
- свободното писане не достига до нивото на говоренето

4. С кого да работя, за да подкрепя учениците си, които могат да имат дислексия?

Подходи на сътрудничество

Важно е подходите, които избираме, за да подкрепим своите ученици, да са приобщаващи в същността си и чрез тях да гарантираме, че децата винаги се чувстват като част от класа. Децата с дислексия обработват информацията по различен начин. Процесът на обработка може да отнеме повече време отколкото при едно дете без дислексия. Ето защо, е необходимо, учителите, на първо място, да осигурят повече време на учениците си с дислексични трудности, така че те да не се чувстват винаги последни в стигането до верния отговор.

След като сте установили наличието на маркери на дислексия у някой от учениците си, следва да предприемете мерки за подкрепа на детето/децата. Конкретните ви действия в голяма степен ще зависят от законодателството във вашата страна и политиката на училището ви, а така също и от възможностите ви за съдействие с родителите на детето, ваши колеги учители и специалисти терапевти.

Тук сме с еопитали да определим основните заинтересовани страни, към които да се обърнете, когато забележите маркери за дислексия. От вас зависи да разработите конкретен план за действие, тук сме предложили само няколко от възможните действия.

4.1. Подкрепа при усвояването на учебния материал при деца, които могат да имат дислексия

По правило именно усвояването на учебния материал стои във фокуса на учителите, както и на родителите. За да осигурите достатъчно добра подкрепа в тази сфера, трябва да предприемете няколко важни стъпки.

- идентифициране на специфичните силни и слаби стани на детето (хубаво е да направите това в сътрудничество с родителите на детето, специалисти терапевти и ресурсни учители)
- да се погрижите за емоционалния комфорт на детето в училище по време на учене и игра
- разработване на индивидуална учебна програма с конкретни дейности, подходящи за развитието на детето
- регистриране на постиженията на детето с цел осигуряване на приемственост в обучителните стратегии между отделните образователни нива (Учебният паспорт)

4.2. Осигуряване на емоционална подкрепа

Систематичните провали на детето при изпълнението на определени дейности могат да доведат до слаба самооценка, тревожност и отказ от учебния процес. Учителите, родителите и психолозите, които работят с детето трябва да се отнесат с разбиране и търпение към това и да се стараят да повишават самочувствието на детето, както и вярата му в собствените сили.

4.3. Осигуряване на социалното приобщаване на детето чрез работа с останалите деца от класа

Често децата се отнасят грубо с други деца, които не са достатъчно добри в четенето, писането, спорта. Това може да доведе до социалното изключване на детето и да повиши напрежението и негативните емоции в групата. Старайте се да покажете на класа, че всеки в групата е ценен със своите способности и умения и подчертайте талантите и силните страни на всяко едно дете. Опитайте се да въвличете едно или група деца в процеса на подкрепа на детето с дислексични трудности. Помолете ги да работят по двойки, в екип, да си пишат заедно домашните, т.н. Това ще допринесе за създаването на приятелства между децата, ще създаде благоприятна почва за взаимна подкрепа и ще обогати всички включени деца. Не забравяйте, че детето с дислексия има много силни страни и може на свой ред да подкрепи връстниците си по много начини.

4.4. Как да подходим към родителите на детето

Когато се опитате да говорите с родителите на детето в началото, трябва да имате предвид няколко основни неща. Преди всичко, родителите могат да откажат да приемат, че детето им среща определени трудности. Важно е да бъдете търпеливи и да им дадете достатъчно време да осъзнаят този факт. Едновременно с трудностите на детето, говорете и акцентирайте върху силните му страни и специалните му таланти. Добре е да посъветвате родителите да се консултират със специалисти, за да потърсят и други причини за тези трудности. Например, детето може да се затруднява с диктовките не защото има дислексия, а защото има проблеми със слуха или да не успява да преписва от дъската, заради намалено зрение.

Освен работата с детето по време на заниманията в клас, бихте могли да насочите и да помогнете на родителите да кандидатстват за ресурсен учител или помощ от терапевт (психолог, логопед).

Не на последно място, постарайте се да осигурите приемственост между заниманията в клас и заниманията вкъщи. Помолете родителите да правят определени упражнения с децата си у дома и ги насърчавайте да подкрепят развитието на талантите на децата си в сферата на изкуството, музиката, театъра.

4.5. Сътрудничество със специалистите терапевти

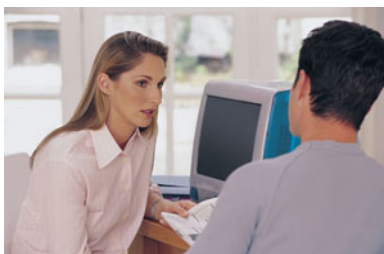
Обикновено, децата в училищна възраст получават оценка на силните и слабите си страни, направена от логопед и психолог. Терапевтите могат да ви дадат повече информация за произхода на затрудненията. Например, детето, може да има трудности с четенето заради чувствителност към светлината и отразяването ѝ от бяла гланцирана хартия.

Не съществува тест, който може да потвърди дислексията със сигурност. Оценката за дислексия започва с наблюденията на учителя като по-късно към процеса се присъединяват различни специалисти: логопед и/или психолог и/или специален педагог – в зависимост от политиките и практиките за оценка на дислексията в конкретната държава.

4.6. Сътрудничество с ресурсните учители

Ако родителите имат такава възможност и ако решат да кандидатстват за помощ от ресурсен учител, ресурсният учител ще има допълнителни часове с детето. Изключително важно е да работите в екип с него, да изберете заедно подходящите дейности и да се допълвате взаимно в работата си.

4.7. Обмяна на опит с колеги учители

Вероятно в училището, в което работите, има много други учители, които преподават на деца с обучителни трудности. Освен че бихте могли да обменяте опит и да споделяте източници на информация един с друг, ще намерите и взаимно разбиране и окуражаване.

4.8. Работа в екип с учители от по-долни или по-горни образователни нива

От решаващо значение за децата с дислексия е да осигурите приемственост в обучителните стратегии и практики между различните образователни нива. Чрез разработения от екипа на GATE учебен паспорт ще можете да записвате и следите промените и развитието в силните и слабите страни на детето и в начина, по който учи. Въпреки че сам по себе си учебният паспорт е добро средство за комуникация (между учителите на детето), нашият съвет е да организирате две или повече лични срещи с учителите на детето от предишното или следващото образователно ниво, за да получите възможно най-много информация и препоръки. Проектът GATE се стреми да осигури приемственост между предучилищна и начална училищна възраст, но приемствеността между начален и прогимназиален курс е също толкова важна.

4.9. Сътрудничество с училищното ръководство

Ако все още във вашето училище няма цялостна политика по отношение на дислексията, направете всичко възможно поне да положите началото. Това ще ви помогне да се чувствате по-уверени в работата си и ще направи родителите по-спокойни за бъдещето на децата им.

4.10. Повишаване на информираността по проблемите на дислексията у родителите на останалите деца от класа и в общността като цяло

Понякога родителите на другите деца от класа се отнасят негативно към децата с обучителни трудности. Притесняват се, че цялото ви внимание ще бъде за децата с дислексия и други трудности за сметка на вниманието към собствените им деца. Дейностите, представени в този сборник благоприятстват развитието не само на децата с дислексия, но и на всички деца. По време на родителските срещи информирайте родителите за действията, които предприемате, за да подкрепите тези свои ученици и ги уверете, че в случай, че в някакъв следващ етап техните деца също имат нужда от допълнителна подкрепа, вие ще помогнете и на тях.

5. Как подкрепям учениците си с дислексични трудности?

Насоки за преподаване и учене

Системата GATE се състои от методология, разработена, за да улесни идентифицирането и подкрепата на деца с дислексични трудности в ранна училищна възраст. Системата GATE подпомага учителите като им предлага информация за различни методи на преподаване на деца с дислексични трудности, описание на подходящи дейности и конкретни инструменти за водене на дневник за постиженията и напредъка на децата, чиято цел е да осигурят приемственост между различните образователни нива.

Тук ние ви представяме детайлна информация за методите, на които се опира системата GATE с примерни дейности и насоки на какво да обърнете внимание, така че да идентифицирате и подкрепите успешно децата с дислексични трудности.

Всички подходи на GATE са взаимосвързани и подходящи за работа в обща класна стая и имат позитивно влияние върху развитието на всички деца.

5.1. Програми за движение

Какво представляват програмите за движение? Въведение

Децата учат чрез своето тяло преди да започнат да учат с умовете си. Според мен, добре работещият и здрав ум е резултат от съвместната хармонична работа на мозъка и тялото. Мозъкът и тялото се научават да работят заедно чрез физическа активност, а движението е основното средство, благодарение на което, се случва този процес

Движението е първият език на детето. Децата изразяват себе си, чрез комбинация от движения, жестове и промени в позата на тялото много преди да се научат да говорят. Всички знаят, че децата спонтанно скачат от радост, свиват се назад, когато са изплашени, протягат се напред, когато очакват нещо. Тези прости жестове, които стават по-красноречиви с времето и практиката, формират основите на невербалната комуникация, която представлява 90% от ефективната комуникация в по-късен етап. Те също така развиват участващите неврологични пътеки, които контролират визуалната система (свързана с четенето), координацията очи-ръка (свързана с писането) и контрола на позата, имащ отношение към спокойното седене и поддържането на вниманието. Вниманието, равновесието и координацията поставят началото на физическата готовност за формално образование.

Из интервю със Sally Goddard Blythe относно равновесието и развитието на нервната система
(<http://abettereducation.blogspot.com/2009/05/interview-with-sally-goddard-blythe-on.html>)

Материали за допълнително четене:

- *Защо трябва да имаме предвид програмите за движение* от Mary Mountstephen
- *Освобождение на потенциала за учене чрез движение* от Sally Goddard Blythe

За повече информация бихте могли да прочетете повече информация по следните теми:

Примитивни рефлексии: неволеви отговори на мускулите на определени стимули. Ако човек не се научи да ги задържа правилно, това може да се превърне в основната причина за затруднения в ученето.

Brian Gymb: програма от упражнения, които подпомагат интегрирането на двете мозъчни полукуълба, което подобрява уменията, необходими за усвояването на четене и писане. Brian Gymb упражненията също така се отразяват положително върху емоционалния, физическия и интелектуалния баланс на детето. Ритмичните движения включени в системата на Brian Gymb стимулират формирането на нервни мрежи и помагат за интегрирането на примитивните рефлексии, което има за резултат общ процес на съзряване. Благодарение на Brian Gymb упражненията, се активират процесите, свързани с вниманието и концентрацията, подобрява се самоконтролът, което има за резултат понижена импулсивност и хиперактивност.

Психомоторно учене или връзката между когнитивните функции и физическото движение. Психомоторното учене представлява използването и развитието на:

- физически умения като движение, координация, манипулация (на предмети), сръчност, грация, сила, скорост;

- действия, които демонстрират фината моторика: например, употребата на инструменти, изискващи прецизност;
- дейности представящи грубата моторика, например, използването на тялото в танц или спорт.

Общи препоръки към дейностите

Даваме си сметка, че организацията на класната стая е сложна и въвеждането на предложените дейности изисква от учителите влагането на допълнителни усилия, тъй като в много от случаите пространството е ограничено. Ето защо опростихме максимално дейностите, за да улесним тяхното изпълнение. Препоръчително е дейностите да се извършват всекидневно.

Времето необходимо за една сесия е приблизително 10 минути плюс времето необходимо за успокоение след всяка сесия.

Пиенето на вода по време на упражненията е важно, тъй като хидратацията е необходима за създаването на нервни връзки и дава енергия на всички органи.

Необходими материали

Нужни са съвсем малко на брой материали. Ако упражненията се правят в обикновена класна стая, е необходимо осигуряването на достатъчно пространство. За целта бихте могли да подредите чиновете и столовете под формата на буква "U".

Ако не разполагате с дюшеци, дейностите могат да се изпълняват директно на пода. Най-подходящо за децата е, ако носят удобни дрехи и панталони.

Всички дейности за подходящи за предучилищна и начална училищна възраст

Дейност 1: Животни

Описание на дейността:

Тази дейност се нарича така, защото я представяме на децата като история, в която ги караме да си представят, че са различни животни и да изминат целия еволюционен процес.

Първо, децата си представят, че са риби и лежат на пода с лице към земята и ръце близо до тялото, движейки само бедрата си, имитирайки движенията на опашката на риба. Те се носят в морето и могат сами да решат накъде да отплуват, за да са на сигурно място.

След като излязат от водата на сушата, децата се «превръщат» в земноводни и могат леко да повдигнат главите си, разглеждайки всичко около себе си.

След това децата се «превръщат» във влечуги и пълзят из стаята като крокодили.

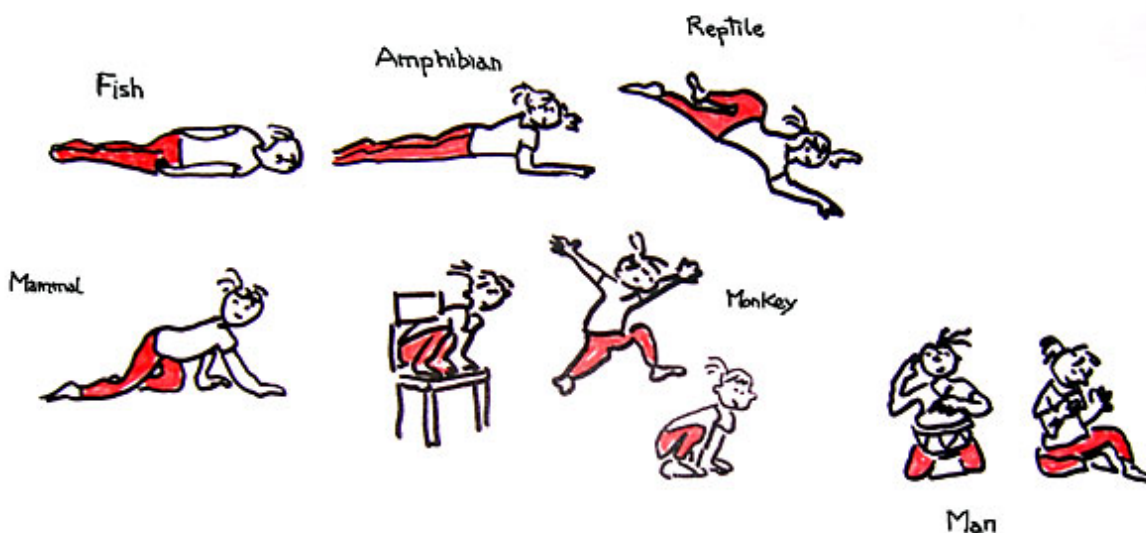
Когато се превърнат в бозайници, децата пълзят на четири крака и имитират котки, лъвове и т.н.

След това бозайниците се превръщат в примати или маймуни. Тогава започват да скачат от столовете с разтворени крака и ръце, да издават маймунски звуци и да удрят ръце в гърдите си.

Ако упражненията се изпълняват във физкултурен салон, децата могат да скачат и от шведка стена.

Когато преминат през всички тези етапи, децата се превръщат в хора – първоначално в примитивни хора, които издават гърлени звуци.

След това децата се превръщат в съвременни хора, които могат да разпознаят отражението си в огледалото, да гледат ръцете си, да отворят и затворят длани, да протягат пръстите си и да плясат с ръце.

Дейност 2: Кръстосани движения (3-измерни)

Описание на дейността

Тази дейност се изпълнява като едната ръка докосва противоположното коляно и така двете се редуват. Повторете около 20 пъти, по възможност в съпровод от барабанче. Повторете упражнението като този път децата вдигат крака си назад и нагоре и се опитват да го докоснат с противоположната ръка.

В следващото упражнение, застанете с кръстосани крака, ръцете се издигат и отпускат надолу, главата и гръбначният стъб са наведени напред и надолу и отпуснати така че да могат да се люлеят наляво и надясно като махало. Повторете това като размените краката и ги редувайте, докато не направите упражнението с всеки крак по 3 пъти.

Дейност 3: Движения на очите

Описание на дейността:

Децат проследяват движещ се обект като движат само очите си. Учителят движи обекта в кръг пред децата. Първо, го върти в едната посока, след това в другата. Важно е това упражнение да се изпълнява без да се движи главата.

Дейност 4: 3-измерни упражнения

Подходяща за предучилищна и начална училищна възраст

Описание на дейността:

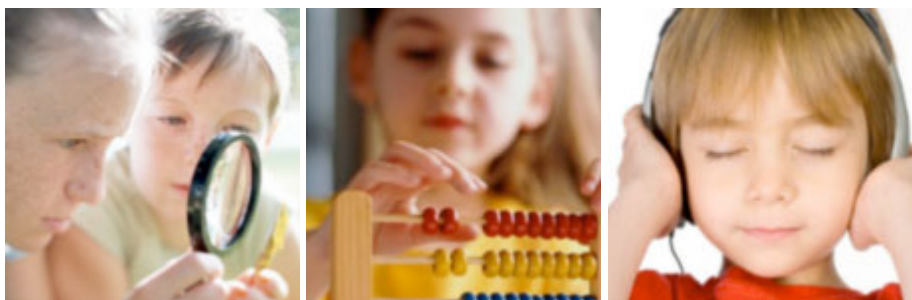
Децата рисуват знака за безкрайност (нар. още *полегнала* или *мързелива* осмица: ∞) на лист хартия или на дъската. Това е успокояващо упражнение, което може да се изпълни в края на урока. Осмицата започва винаги от центъра и се движи винаги първо нагоре.

5.2. Мултисензорно учене

Какво имаме предвид като говорим за „мултисензорно учене“

Децата учат като получават информация чрез сетивата си (зрение, слух, вкус, обоняние и докосване). Колкото повече сетива включим в процеса на учене, толкова повече се увеличава възможността, децата да запомнят и усвоят това, на което ги учим.

Мултисензорното учене използва визуалните, слуховите, кинетичните и тактилните канали, за да подпомогне развиването на паметта и процеса на учене. Например, когато учим децата на нови думи, освен да ги насърчаваме да свързват звученето на думата с начина, по който я изписваме, бихме могли да им помогнем да почувстват и формите на буквите в момента на изписването. Добра идея е, докато учат нова дума децата да проследяват буквите с върха на пръстите си (релефно изписване), след това да препишат и напишат сами думата. Докато правят всичко това, нека изговарят думата на глас. Използването на мултисензорен подход за учене помага на учениците да компенсират недоброто функциониране на някои от каналите за информация и да напредват. Това означава, че дете със слаба слухова памет ще учи по-лесно, когато включим в ученето му визуален, тактилен подход или учене чрез движение. Съвкупното използване на повече от един канал за учене е подходящо не само за ученето на нови думи, но и за всякакъв вид учене.

Защо мултисензорният подход към ученето е важен за детското развитие?

2. 1. Ползи за децата, които имат дислексия:

Мултисензорното учене е особено мотивиращо и стимулиращо за децата с дислексични трудности, тъй като децата с дислексия често имат трудности с визуалната или със слуховата преработка. Често се затрудняват да различават звуковете в една дума, да римуват думи, да свързват звуковете в думи или обратното да разделят думата на звукове.

2.2. Ползи за всички деца

Този подход е подходящ за всички деца, защото прави ученето интересно, забавно и лесно.

Допълнителна информация:

Научни статии:

L2 Vocabulary Acquisition in Children: Effects of Learning Method and Cognate Status

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9922.2009.00519.x/abstract>

Shams, L and Seitz, A.R. (2008) Benefits of multisensory learning, [Trends in Cognitive Sciences](#), [Volume 12, Issue 11](#), November 2008, Pages 411-417

Уебсайтове

Мултисензорен подход: <http://www.languageswithoutlimits.co.uk/activelearning.html>

Методи за преподаване на деца с дислексия:

<http://www.dyslexia-parent.com/mag42.html>

Ученето чрез докосване помага за свързването на зрението и слуха:
<http://www.sciencedaily.com/releases/2009/03/090318112937.htm>

Edinburgh :Multi-Sensory Learning & Creativity Project:

<http://wayback.archive->

it.org/1961/20100804144741/http://www.flatprojects.org.uk/projects/b_northeasteduc/steiner.asp

Методи за преподаване на деца с дислексия:

<http://www.dyslexia-england.co.uk/magazine42.html>

Материали необходими за мултисензорно учене:

- цветни моливи
- фулмастри
- пясък за тактилно учене
- букви от пясък
- пластелин/глина за моделиране
- бои за рисуване с пръсти, въженца и всичко останало, което е подходящо за учене чрез докосване

Дейности подходящи за предучилищна възраст

1. Зрителна дискриминация
2. Зрителна памет

Дейности подходящи за предучилищна и начална училищна възраст

3. Слухова дискриминация: 'Саймън каза'
4. Слухова дискриминация: Музикални паузи
5. Слушай и рисувай

Начална училищна възраст

6. Мултисензорна дейност: Звуково бинго вариант А
7. Мултисензорна дейност: Звуково бинго вариант В
8. Мултисензорна дейност: Звуково бинго вариант С
9. Мултисензорна дейност: Звуково бинго вариант D
10. Виж, кажи, закрий, напиши, провери

Дейности за предучилищна възраст: Дейност 1: Зрителна дискриминация

Защо

Целта на тази дейност е да окуражи децата да обърнат повече внимание на учебната среда и да могат да идентифицират определена картинка или дума

Как

Всеки ден учителят поставя няколко картинки (например, на любими анимационни герои) из стаята

Когато децата пристигнат сутринта, трябва да намерят всяка картинка

В края на деня, учителят им казва коя картинка трябва да намерят, когато дойдат следващата сутрин.

Дейности за предучилищна възраст: Дейност 2: Зрителна памет

Защо

Целта на тази дейност е да помогне на развитието на визуалната памет

Описание на дейността

- учителят поставя на масата 6 предмета
- учителят обсъжда предметите с децата, за да се увери, че те знаят името на всеки предмет и за какво служи
- децата поглеждат настрана и учителят маха един от предметите
- децата поглеждат предметите отново и трябва да открият кой предмет липсва

Насоки за изпълнение

Насочете децата да се опитат да визуализират мястото на всеки предмет. Ако дейността затруднява децата, намалете броя на предметите или сложете над всеки от тях по едно цветно листче и им помогнете да асоциират предмета със съответния цвят.

Вместо предмети, можете да използвате картончета с написани думички.

Предучилищна/начална училищна възраст: Дейност 3: Слухова дискриминация: 'Саймън каза'

Защо

Целта на тази дейност е да развие уменията за слушане

Как

- Децата застават срещу учителя или в кръгче с разстояние помежду си
- Учителят казва „Саймън каза (докосни си главата, нос, завърти се наляво)...” и изпълнява някакво действие, например: докосва главата си, застава на един крак, и т.н.
- Децата трябва да копират действията на учителя, но само тези, преди които той е казал „Саймън каза ....”.
- Ако учителят направи някакво движение без да каже преди това „Саймън каза...”, децата не бива да копират действието. Ако някое дете, копира движението в този случай, изгаря от играта.

В играта остават децата, които са слушали внимателно през цялото време. Учителят играе като се опитва да подведе децата да копират движение, за което не е казал „Саймън каза”

Друг вариант за слухова дискриминация: „Хвърчи, хвърчи...”

Подобна е и добре познатата ни игра „Хвърчи, хвърчи...”, когато учителят изброява летящи същества и предмети и такива, които не летят. Когато чуят името на нещо, което може да лети, децата трябва да махат с ръце. Ако не лети, трябва да останат спокойни. Учителят също маха или не маха с ръце като се опитва да обърка децата.

Предучилищна/начална училищна възраст: Дейност 4: Музикални паузи

Защо

Целта на тази дейност е да развие уменията за слушане

Ресурси

- картинки, букви, цифра или думи
- цветни форми, върху които децата да седат

Как

- Децата застават с разстояние помежду си и се пуска музика
- Учителката поставя картинка, буква или дума върху цветните форми, разположение на земята
- Когато музиката спре, учителката казва една картинка, буква, цифра или дума и децата трябва да стъпят върху формата, върху която има поставена съответната картинка, буква или дума

Предучилищна/начална училищна възраст: Дейност 5: Слушай и рисувай

Защо

Целта на тази дейност е да развие уменията за разбиране чрез слушане, визуализация и рисуване

Как

Необходими материали: хартия и цветни моливи

Описание на дейността

- Прочете на класа кратка история
- Помолете децата да нарисуват картина на това, което са чули да четете
- Тази дейност помага за разбирането, защото детето визуализира това, което четете. Обсъждането на героите и действието ще помогнат на децата да ги визуализират. Можете да им задавате насочващи въпроси, за да добавят повече детайли към рисунките си.

Наблюдавайте за

Трудности, които децата с дислексия могат да имат при изпълнението на тази дейност: децата с дислексични особености често имат много добре развито въображение и обожават да рисуват. Би било добре да им напомните, че за целите на този урок, трябва да слушат внимателно и да рисуват само това, което чуват.

Начална училищна възраст: Дейност 6: Звуково бинго вариант А

Допълнителна информация: www.bingocardcreator.com

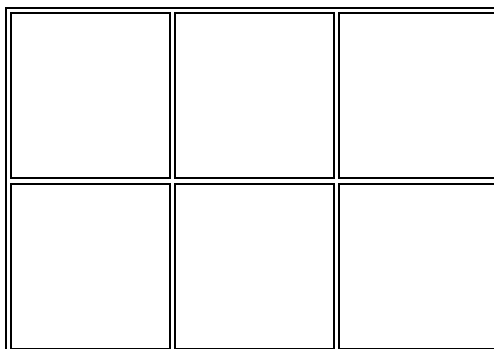
Защо

Цел на дейността: мултисензорно учене за развитие на слуха

Как

Материали необходими за всяко дете:

- голям лист хартия (А3), разделен на 6 части
- 6 различни играчки или предмета
- 6 карти с имената на всички играчки или предмети

Описание на дейността

- Учителят раздава на всяко дете по 6 играчки (предмета), които да постави върху своя лист – по една във всяка кутийка
- Учителят казва началния звук на един предмет и, ако детето има пред себе си предмет, започващ с този звук, го маха от своя лист

Детето, което махне първо всички предмети от своя лист, печели играта.

Учителят трябва да избере предметите така че да има и такива, започващи с еднакви звукове, но и такива с различни, така че все пак да има победител в играта.

Допълнителни насоки за изпълнение

Нека децата гледат възрастния, докато произнася различните думи и проследяват движението на устните му.

- Също така е добре децата да повтарят сами началните звукове след като ги чуят.

Начална училищна възраст: Дейност 7: Звуково бинго вариант В

Допълнителна информация: www.bingocardcreator.com

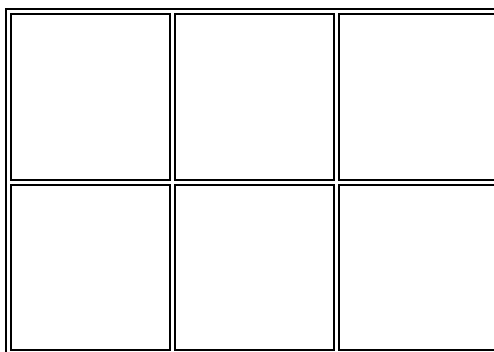
Защо

Цел на дейността: мултисензорно учене за развитие на слуха

Как

Материали необходими за всяко дете:

- голям лист хартия (А3), разделен на 6 части
- 6 различни играчки
- 6 карти – всяка с по едно име от имената на децата в групата

Описание на дейността

- Учителят дава на всяко дете 6 карти с имена, които децата поставят в кутийките
- Учителят казва едно име и ако детето има такова име на своя лист, го взима и слага настрана

Детето, което първо махне всички имена от листа си, печели играта.

Допълнителни насоки за изпълнение

Този път учителят скрива устата си и децата трябва наистина да чуят това, което той казва.

Начална училищна възраст: Дейност 8: Звуково бинго вариант С

Допълнителна информация: www.bingocardcreator.com

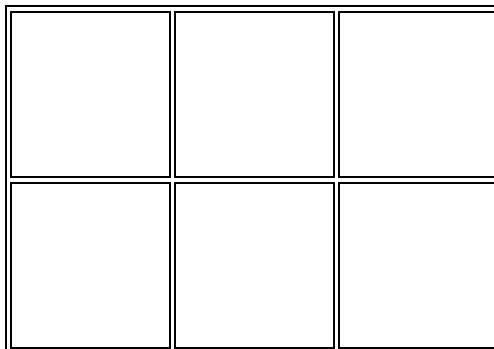
Защо

Цел на дейността: мултисензорно учене за развитие на слуха

Как

Материали необходими за всяко дете:

- голям лист хартия (А3), разделен на 6 части
- 6 карти – всяка с по една дума, която следва модела „съгласна, гласна, съгласна”

Описание на дейността

- Учителят дава на всяко дете 6 думи, които да постави във всяка от своите кутийки. Уверете се, че децата могат да прочетат думите.
- Учителят казва по една дума всеки път и детето, което има тази дума, я отстранява от листа си. Победител е детето, което първо махне всичките си думи.

Допълнителни насоки за преподаване

Ако децата се затрудняват, помогнете им да идентифицират звука в началото, средата и края на думата.

Начална училищна възраст: Дейност 9: Звуково бинго вариант D**Допълнителна информация:**

<http://www.bingocardcreator.com/bingo-cards/speech-and-language/words-that-end-with-the-z-sound>

Защо

Да подпомогне ученето на звуковете по забавен мултисензорен начин.

Как

Необходими материали:

- картонче с 9 букви или картинки за всяко дете (картончетата са различни за всяко дете)
- пулове, с които да се покриват буквите. (Вместо пулчета можете да използвате бобени зърна, например)

Описание на дейността:

- > Учителят казва някакъв звук
- > Децата проверяват за този звук в картончетата си
- > Ако го намерят, го покриват с пулче
- > Първото дете, което успее да покрие всички полета на картончето си, извиква Бинго и печели играта.

Вместо с букви и звукове играта може да се играе с цифри или думи.

а	ж	к
---	---	---

р	п	г
ф	м	с

Следете за

Трудности, които децата с дислексия могат да имат при изпълнението на тази дейност / неща, на които да обърнете внимание:

За да избегнете фрустрация, напомнете на децата, че някои звукове си приличат и трябва да слушат много внимателно. Акцентируйте върху точността, а не върху бързината. Към звуковете бихте могли да добавите и картинки, които да помагат на децата.

Начална училищна възраст: Дейност 10: Виж, кажи, закрий, напиши, провери

Защо

Цел на тази дейност: Да подпомогне правописа чрез мултисензорно учене

Как

Необходими материали: хартия и цветни моливи

Описание на дейността:

- Децата разглеждат думата, която ще учат
- Произнасят я на глас
- Закриват я с лист или ръка
- Записват я
- Проверяват дали са я написали правилно

Ако думата не е написан правилно, децата трябва да се върнат и да повторят целия процес отначало.

Допълнителни насоки за изпълнение:

Не разрешавайте на децата просто да поправят допуснатата грешка, нека напишат цялата дума правилно като минат през всички стъпки на процеса.

Други дейности, подходящи за мултисензорно учене:

1. Използване на визуални средства за подпомагане на слуховото възприемане чрез филми, видео клипове, мултимедия
2. Използване на звук за подпомагане на визуално възприемане
  - учениците могат да изпяват верните отговори при математически изчисления или при спелуване на думи.
  - електронни четящи програми, четене по двойки
  - слушане на музика, използване на музикални инструменти, песни, рими, др.
3. Използване на движение и допир за подпомагане на слуховото възприемане:
  - изиграване на кратки пиески за запомняне на история

- децата плясат в ритъма на рими, произнасяйки името си или удрят барабанче докато казват дума на срички

- детето трябва да познае коя буква сте написали на гърба му с показалец

- направете от картон стъпчици с написани букви върху тях и нека децата изтичат на буквата, чийто звук сте произнесли

4. Използване на допир за подпомагане на слуховото възприемане

-конкретни предмети, които да подпомагат математическите изчисления

- материали за моделиране: пластелин, глина, др.

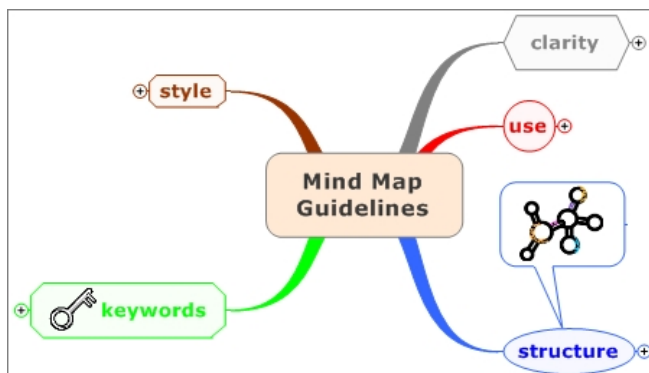
- пясък, релефни фигури, бои за рисуване с пръсти

- пластмасови букви, които детето да измъква от торбичка без да гледа след като учителят произнесе звуковете им

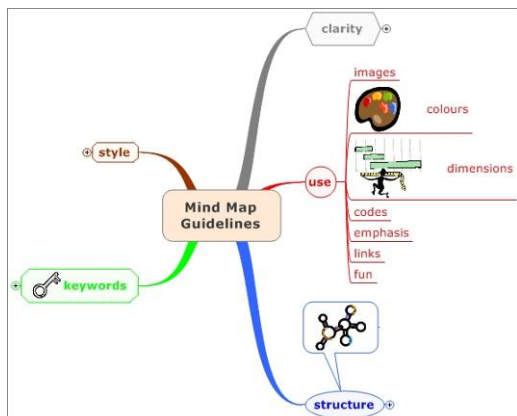
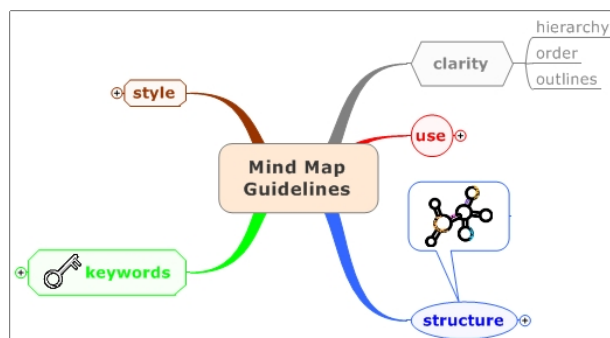
5. Използвайте цветни знаци за маркиране на важна информация или за организиране на нова информация.

Разработване на мисловни карти

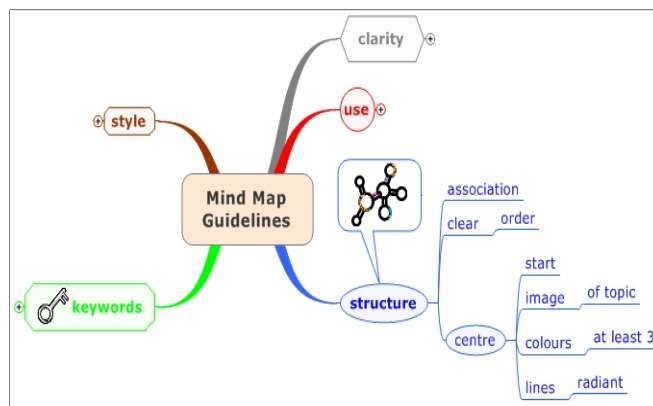

Въведение:

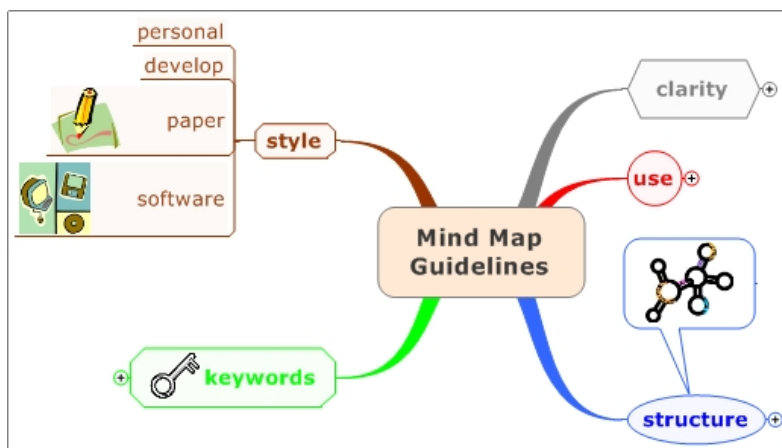
Мисловните карти са един от най-добрите начини човек да организира знанието си по определена тема, да представи визуално идея или концепция. След като усвоите основните принципи на изготвянето на мисловни карти, ще можете да ги адаптирате към индивидуалните си нужди, стил на учене и според желаните резултати.

Всяка мисловна карта започва с една концепция поставена в центъра, която може да бъде представена от дума и/или изображение. Може да съдържа визуални елементи като кръгове, квадрати и други символи, рисунки или снимки.

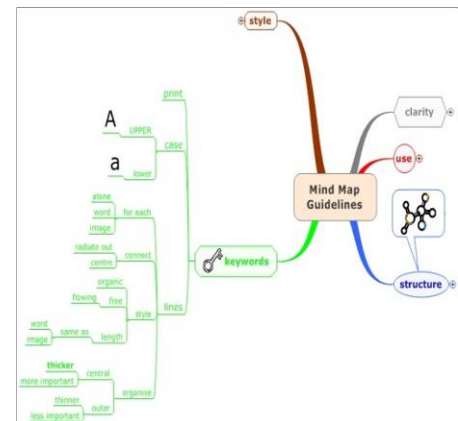

Разклоненията водят началото си от централна концепция и могат да бъдат направени в различни цветове и форми.

Всяко разклонение може да бъде представено по много начини и да бъде свързано с останалите разклонения. Обикновено, когато се използват думи, се използва по една ключова дума за всяко разклонение.

Мисловните карти могат да се разработват на ръка или с помощта на специален софтуеър. Мисловните карти, разработени на ръка са по-адаптивни към личния стил на учене, докато мисловните карти направени със софтуеър позволяват по-лесното включване на снимки и графични изображения.

Защо използването на мисловни карти е важно за детското развитие?

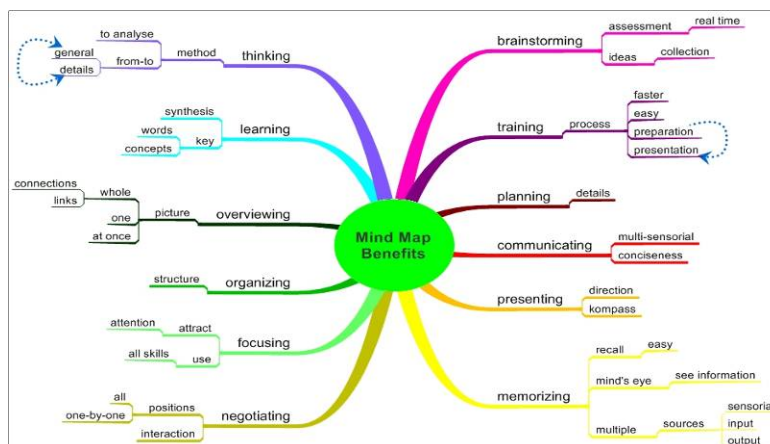
2.1. Ползи за деца, които имат когнитивни затруднения:

- за децата с дислексия е по-лесно да възприемат идеи и концепции чрез процес на визуализация, а мисловните карти предлагат именно това
- мисловните карти улесняват, както процеса на преподаване, така и процеса на учене
- мисловните карти помагат за синтезирането на голям обем от информация по една тема или една идея
- мисловните карти помагат, както за запаметяването, така и за припомнянето и използването на информацията след това.

2.2. Ползи за всички деца

Структурата на мисловните карти наподобява структурата на мозъка – информацията не е линейна, а е представена като мрежа от взаимосвързани елементи. Това означава, че

информацията се съхранява в мозъка чрез различни пътеки и всяка от тях може да доведе до разгръщане на цялостната картина. Мисловните карти подпомагат развитието на уменията за учене и са добър помощник и активатор на паметта.

Допълнителна информация:

- T. Buzan, *The mind map book* - <http://www.thinkbuzan.com/uk/products/books>
- T. Buzan, *Mind Maps for Kids: An Introduction* <http://www.thinkbuzan.com/uk/products/books>
- T. Buzan, *Mind Maps for Kids: Max Memory and Concentration* - <http://www.thinkbuzan.com/uk/products/books>
- T. Buzan, *Mind Maps for Kids: Study Skills* - <http://www.thinkbuzan.com/uk/products/books>

Необходими материали:

Вижте секция „как“ при описанието на всяка дейност. .

Дейности, подходящи за предучилищна и начална училищна възраст:

Дейност 1: Рисуване на мисловна карта

Дейност 2: Мисловни карти – чрез моделиране, изрязване и апликиране

Дейности, подходящи за начална училищна възраст

Дейност 3: Мисловни карти – комбиниране на рисунки и текст

Описание на дейностите:

Дейност 1: Рисуване на мисловна карта

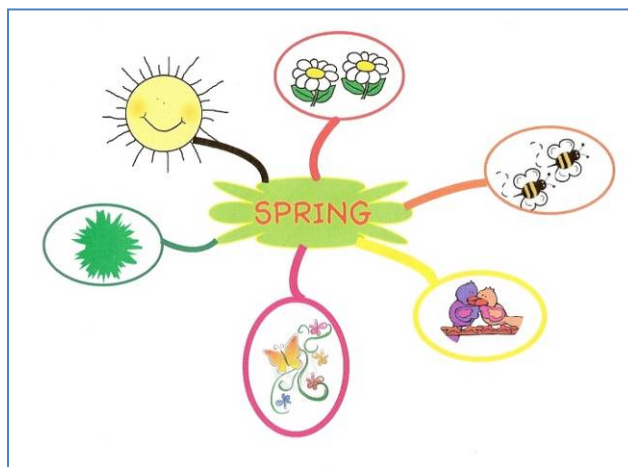
Защо

Цел на дейността:

- да подпомогнете развитието на функциониращ учебен процес
- да подпомогнете развитието на дългосрочната памет
- да подпомогнете детето във воденето на записки, които да използва по-късно
- да помогнете на детето да развие собствения си път на учене
- да помогнете на детето да развие способността си за визуализация

Как

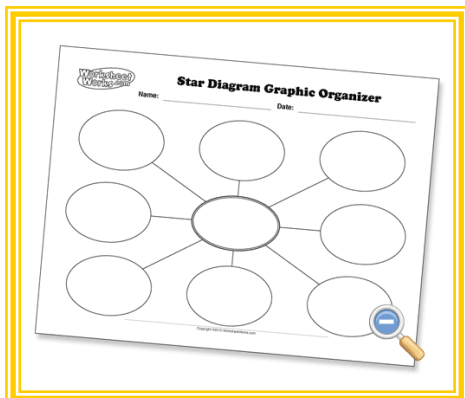
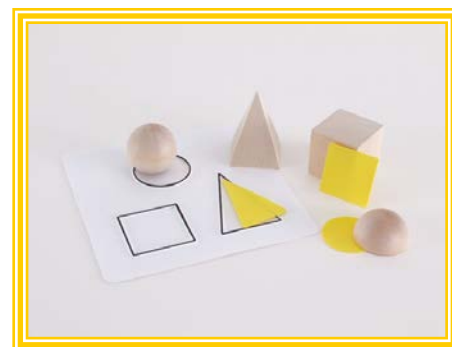
1. За да представите на учениците си мисловните карти и начина им на употреба използвайте любимата им тема или тема, която е актуална и интересна.
2. Помолете детето или група от деца да изброят неща свързани с тази тема – например, всичко, за което се сецат и се отнася за пролетта.
3. Помогнете на децата да поставят в центъра на мисловната карта темата изписана с думи или представена с някаква картинка
4. Накрая, помолете децата да нарисуват тези неща около основната тема и да свържат центъра с останалите рисунки или думички.

Докато правите всичко това, се постарайте децата да се забавляват и да бъдат креативни.

Необходими материали:

- Листове хартия размер A4 size – препоръчват се за по-малки ученици, разположени хоризонтално, за да има място за цялата мисловна карта
- Материали за рисуване – според предпочитанията на детето в различни цветове

- Фигури за очертаване на различни форми – по желание, дву- или три-измерни
- Шаблони за мисловни карти – по избор, нека детето само избере или нарисува своя модел, можете да изберете подходящ от тук:

<http://www.worksheetworks.com/miscellanea/graphic-organizers/star.html>

Дейност 2: Мисловни карти – чрез моделиране, изрязване и апликиране

Ползите и стратегиите са същите като тези използвани при рисуването.

Мисловна карта на селскостопански животни

Дейност 3: Мисловни карти – комбиниране на рисунки и текст

Ползите и стратегиите са същите като тези използвани при рисуването.

В ранна възраст избягвайте използването на символи при изготвянето на мисловни карти – вместо това избирайте по-прости и по-лесни за разбиране рисунки

По-късно, когато децата свикнат с използването на мисловни карти, бихте могли да ги използвате за

- Учене на уроци (като разработвате мисловна карта за всеки урок)
- Създаване на план за писане на есе / съчинение
- Организиране на речниковия фонд (създаване на синонимни гнезда, групиране на думите по функции или по теми)
- Бихте могли да принтирате мисловна карта в уголемен мащаб и да я закачите на стената в класната стая

Следете за

Трудности, които децата с дислексия биха могли да имат при изготвянето на мисловни карти

- Да разбират концепции и абстракции
- Дешифрирането (разчитането) на мисловната карта при последваща употреба
- Използването на мисловни карти при планиране на есета
- Използването на мисловни карти при илюстрирането на урок

За да помогнете на децата да разберат идеята на мисловните карти, бихте могли да започнете със следната игра:

Играта се нарича „Детективи“. Детето влиза в ролята на детектив и рисува това, което му казвате. Избройте едни след други различни предмети, действия, чувства, състояния.

След това нека детето разгледа собствените си рисунки и да ви обясни какво е нарисувало. Така детето поетапно ще визуализира думата, ще я нарисува, ще запомни кода, който е използвало, за да я нарисува и ще успее да го разчете.

Разменете си ролите и докато рисувате и обяснявате рисунките си, помогнете на детето да разбере в по-голяма степен идеята на играта.

Играта ще върви по-гладко, ако предварително подгответе списък със съществителни, прилагателни, местоимения, глаголи и наречия.

Погрижете се думите да съответстват на възрастта и интересите на детето и с времето постепенно усложнявайте задачата. Много важно е детето да се забавлява и да има позитивно отношение към това, което прави.

Позволете на детето само да избере кои думи да ви даде да нарисувате. След като представите играта на всички деца, помолете ги да играят заедно, за да се упражняват.

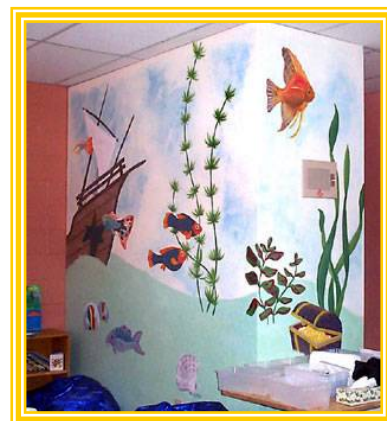
5.3 Визуализация

Какво имаме предвид под „подходи за визуализация“?

Визуализацията като част от учебния процес в предучилищна и начална училищна възраст не разчита само на видяното:

Виждам нещо -> Разпознавам го -> Разбирам какво е то

По-скоро се основава на преживяване, в което водеща роля има зрението. Процесът на учене при децата е по-скоро холистичен и емоционален.

-> Нещо важно, свързано с детската тревожност, което трябва да имате предвид:

В ранна възраст учебният процес е сам по себе си стресиращ. Като стресът може да бъде, както позитивен, така и негативен, а ученето изисква влагането на много енергия и се случва доста бързо. Тъй като децата не успяват да филтрират информацията, така както го правят възрастните, емоционалното влияние е много силно.

Когато е налице когнитивно затруднение, позитивният стрес може да се превърне в тревожност, която пък да премине в депресия, опити за криене и желание за самоизолация.

Дейностите за визуализация могат да допринесат за преодоляването на негативния стрес и да увеличат положителната самооценка чрез подобряване на самовъзприемането, възприемането на околния свят и осъзнаване на начина, по който другите възприемат света.

Визуализацията трябва да доведе до резултат, който да е четим, разбираем и да се съхрани от мозъка за по-късна употреба. Когато се появи явление, подобно на визуализираното, индивидът използва предишния си опит, за да реагира на новото събитие.

Когато е налице когнитивно затруднение, този опит може да бъде изгубен и индивидът да бъде принуден да започне отначало.

По време на процеса на визуализация входящата информация се свързва с емоциите в общ визуален опит, обхващащ цялата картина.

Защо процесът на визуализация е важен за детското развитие?

Визуализацията е важна за пространственото осъзнаване на индивида и позиционирането му в един предзададен физически и социален свят (напр., възрастните са едри (големи), децата са малки).

Визуализацията дава възможност за възприемане на реалния свят в неговите форми и цветове и води до полисензорното му възприемане, на чиято основа се случва аналитичното възприемане (подпомогнато от родителите и учителите – процес, който се подобрява с израстването).

Ползи за децата с когнитивни затруднения

- Визуализацията подпомага развитието на паметта
- Визуализацията подпомага възприемането на реалността
- Подпомага способността за осъзнаване на връзката между физическия свят и мисловните му репрезентации

- Ако се прилагат правилно техниките за визуализация, намаляват стреса по време на учене в ранна възраст
- Визуализацията подпомага изживяването в група основаващо се на визуално представяне (както като изпълнители, така и като наблюдаващи)

Ползи за всички деца:

- Визуализацията подпомага развитието на паметта
- Визуализацията подпомага възприемането на реалността
- Подпомага способността за осъзнаване на връзката между физическия свят и мисловните му репрезентации
- Ако се прилагат правилно техниките за визуализация, намаляват стреса по време на учене в ранна възраст
- Визуализацията подпомага изживяването в група основаващо се на визуално представяне (както като изпълнители, така и като наблюдаващи)

Предучилищна възраст

Дейност 1: Нашият свят е вълнуващ и красив (подготвителна дейност за подреждане на стаята и създаване на подходяща обстановка)

Защо

Цел на дейността:

Целта на тази дейност е да помогне на децата да се чувстват добре и да създаде достатъчно стимули за здравословно когнитивно и емоционално развитие.

Важно е децата да живеят и учат в среда, в която могат да се движат свободно и да стимулират всичките си сетива. Свободното движение е пряко свързано с визуализацията и помага на децата да свържат това, което виждат, с общия опит от опознаването на околния свят.

В допълнение на това, е изключително важно децата да растат в среда, която е безопасна и ги кара да се чувстват щастливи, където могат да учат и споделят на спокойствие преживяванията и емоциите си с връстниците и възрастните.

Как

Необходими материали:

- рисунки по стената – сцени от популярни детски приказки и истории
- любими герои – като част от рисунките, под формата на кукли и кукли за театър
- книжки с илюстрации
- табла с букви и цифри
- места за ролеви игри (с комплекти за готвене, шиене, правене на прически, т.н.)

Следете за

Трудности, които децата с дислексия могат да имат при изпълнението на тази дейност / неща, на които да обърнете внимание:

Учителите трябва да бъдат внимателни да не претоварват децата със стимули за учене и визуализация. Постарайте се да съобразите средата с възрастта и интересите на децата. Децата в по-ранна възраст реагират по-добре на по-опростени картини без разсейващи детайли. При подготовката на табла с букви и цифри за деца, учещи се да четат и пишат, също се старайте да избягвате ненужни, разсейващи и объркващи елементи.

Предучилищна и начална училищна възраст

Дейност 1: Визуални игри чрез интерпретация

Защо

Цел на дейността:

Този тип игри помагат на децата да развиват уменията си за визуална комуникация. Децата участващи в ролята на актьори ще се научат да визуализират дадено съобщение, децата в ролята на зрители ще се научат да фокусират вниманието си и да декодират изпратеното съобщение.

Как

Необходими материали:

- материали, необходими за изработването на кукли за театър, костюми, декори
- материали за изработване на малка временна сцена за театър

Описание на дейността:

Нека децата изработят свои собствени декори и кукли за театър. Куклите могат да бъдат направени от ръкавички или чорапки, например. С помощта на изработените кукли децата ще разиграят пред връстниците си малки сценки, разказващи истории или просто показващи емоции.

-> Добра идея е да насърчите децата да коментират видяното/изиграното след това. Хубаво би било също така да зададете някакъв въпрос предварително и децата да търсят отговора му по време на играта. По този начин ще им помогнете да се съсредоточат.

-> Като техен учител вашата роля е да подкрепите, както децата, които играят, така и децата, които са в ролята на зрители. Изпращането на визуални съобщения е толкова важно, колкото тяхното възприемане и правилно интерпретиране.

Следете за

Трудности, които децата с дислексия могат да имат при изпълнението на тази дейност / неща, на които да обърнете внимание:

В ролята на **актьори** децата с дислексични трудности могат да имат проблеми със:

- Следенето на последователността на действието
- Следване на инструкциите (от учителите или от връстниците)
- Интерпретиране на даден герой или роля по време на ролева игра
- Добре би било да насърчите децата да развиват сценария според вътрешния си свят и усещания. Това ще намали тревожността им и ще им помогне да развият по холистичен начин процеса на възприемане на света, от който визуализацията е само началния етап.
- Колкото по-малко ограничения поставяте пред децата, толкова по-добре, но нека това никога не е без каквито и да е правила. Фокусирайте се върху възможността за установяване на комуникация посредством визуализация, свързваща актьорите и зрителите.
- За детето би било по-ценно да му помогнете да учи чрез повече свобода на изразяването, отколкото да следва определени инструкции, които просто ще го накарат да направи нещо определено.

В ролята на **зрители** децата с дислексични трудности могат да се затруднят да:

- Следят последователността на действието
- Да фокусират вниманието си

- > За да им помогнете да се съсредоточат, бихте могли да им възложите специална задача, като например: „Знам, че можеш да изгледаш следващата сцена много внимателно и накрая да кажеш на всички ни как зайчето успява да построи къщичката си.“ Ако въпреки това детето се затрудни, се постарайте да му помогнете с отговора, така че да не се почувства стресирано и длъжно да отговори вярно.

Дейност 2: На какво ти прилича?

Защо

Цел на дейността:

Целта на тази дейност е да окуражи децата да използват въображението си и да бъдат креативни. Чудесна е за развиване на детското абстрактно и асоциативно мислене.

Как

Необходими материали:

- Хартия, цветни моливи и бои

Описание на дейността:

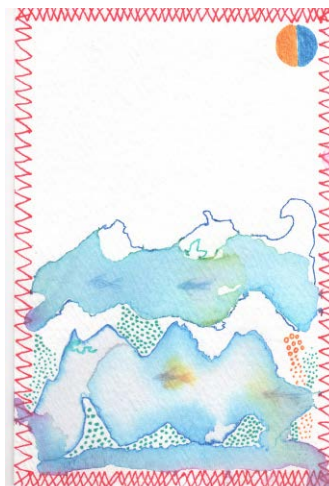
Деца работят по двойки. Едното дете ляга на пода върху голям лист хартия в статична или изобразяваща движение позиция. Другото дете очертава тялото му с молив. След това децата разглеждат получената се фигура и се опитват да кажат на какво им прилича. Оцветяват я с цветните бои и я превръщат в чуден фантастичен герои, за който се опитват да измислят истории.

Следете за

Трудности, които децата с дислексия могат да имат при изпълнението на тази дейност / неща, на които да обърнете внимание:

Деца с дислексия могат да се затруднят да мислят абстрактно. За да се подпомогне абстрактното мислене се разчита на множество визуални стимули.

Трансформирайки очертаванията си във фантастични герои, децата развиват въображението и абстрактното си мислене. Работата по двойки позволява на децата да мислят заедно и по този начин се избягва фрустрацията в случай на затруднение.

За развиване на въображението и абстрактното мислене можете да използвате всякакви други техники – мастилени петна, фигурки от плат и хартия, облаци.

- > Освен за тази цел, можете да приложите техниката с очертаване на тялото и за визуализиране на уроци по биология, например. Може учениците да нарисуват различните системи в човешкото тяло или пък да визуализират процентното съдържание вода в човешкия организъм като оцветят 7/10 от фигурата.

Дейност 3: Измери света (училището), измери себе си и нещата, които смяташ за важни

Защо

Цел на дейността:

Училището / детската градина е мястото, където децата трябва да растат без да изпитват тревожност. Важно е, те да успяват да визуализират себе си в заобикалящия ги свят, чувствайки се в безопасност и изпитвайки положителни емоции.

Тази дейност помага на децата да различат разнообразните форми чрез наблюдение и измерване: в началото като части от средата (класната стая, обикновена стая), а след това и като части от играчките, книгите, т.н. След като са измерили класната стая (средата) и обектите в нея, децата продължават с измерването като измерват и себе си.

Целта на тази дейност е да помогне на децата да опознаят и разберат заобикалящата ги среда и чрез сравнение да осъзнаят връзката си с нея.

Как

Необходими материали:

- Обекти, намиращи се в училището и в класната стая
- Личните вещи на децата
- Стандартен метър за измерване

Описание на дейността:

За първата фаза на измерването всеки ученик сам избира своя начин за измерване (пръсти, крачки, педи) и започва да измерва всички части на класната стая / училището. Ролята на учителя е да насърчи учениците да коментират и наблюдават, за да подобри зрителното възприятие и сравнение.

След като са измерили обектите в заобикалящата ги среда, децата трябва да измерят себе си и личните си вещи (кукли, плюшени играчки), използвайки стандартен метър и отбелязвайки своя ръст и размера на играчките си на стената.

Добре е тази дейност да се прави периодично, за да помогне на учениците да осъзнаят процеса на порастване.

Следете за

Трудности, които децата с дислексия могат да имат при изпълнението на тази дейност / неща, на които да обърнете внимание:

Процесът на измерване не изисква никакъв особен подход. Важно е обаче учителите да насърчават децата да наблюдават и правят сравнения.

5.4. Информационни и комуникационни технологии за подкрепа на учениците с дислексия

Какво представляват информационните и комуникационни технологии

Терминът информационни и комуникационни технологии се отнася до хардуерни инструменти и оборудване и софтуерни програми, използвани за обработка и съхранение на данни и изпращане на съобщения.

Обикновено под *информационни и комуникационни технологии (ИКТ)*, разбираме:

- компютри
- хардуерно оборудване (принтери, монитори, клавиатури, памети, тонколони и т.н.)
- мобилни телефони

както и

- операционни системи и програми, които да ги накарат да работят.

- Защо говорим за въвеждане на ИКТ в ранното образование?

Деца в днешно време са заобиколени от компютри и мобилни телефони от ранна възраст. Те използват компютрите и телефоните на родителите си за забавление и за игра, изследвайки по този начин сами възможностите на ИКТ. Повечето хардуерни и софтуерни инструменти са лесни за работа и децата ги използват по интуиция (тоест няма нужда никой да ги учи как да ги използват).

Като преподаватели ние имаме възможност за използване на ИКТ за образователни цели правейки по този начин учебния процес по-интересен, атрактивен и интерактивен за детето.

От друга страна обаче ние трябва да направим всичко възможно да предпазим децата от вредна употреба на ИКТ.

В тази глава представяме на Вашето внимание прости компютърни програми и дейности, които да приложите на практика в предучилищното и началното образование. Като в същото време, вие ще подкрепите процеса на обучение на децата с дислексични трудности.

Защо въвеждането на ИКТ в ранното образование е важно за детското развитие?

Ползи за децата, които вероятно имат дислексични трудности:

В ранна възраст децата с дислексия имат полза от използването на ИКТ, за да развият концептуалното си мислене, да се справят с някои затруднения в четенето и организирането на личното си време.

Ползи за всички деца:

Информационните и комуникационните технологии правят процеса на учене по-интерактивен и помагат на децата да развият чувство на собственост над това, което научават. Повечето програми са лесни за използване и грешките се коригират в процеса на самата им употреба, избягвайки по този начин фрустрация при несправяне. Повечето образователни програми дават възможност за мултисензорно учене (картини, текст, звуци, музика, управление чрез мишка и клавиатура). В ранна възраст ученето чрез ИКТ е под формата на игра и забавление.

Допълнителна информация:

- Сайт за образователни технологии: <http://www.ictineducation.org/>
- Учене и преподаване в дигиталната ера <http://marynabadenhorst.globalteacher.org.au/tchr-tools/posters-4.class/>

- Sparrowhawk, Y. Heald, *How to Use ICT Effectively with Children with Special Educational Needs*, LDA, <http://www.abebooks.com/9781855034204/Use-ICT-Support-Children-Special-1855034204/plp>
- Sparrowhawk, Y. Heald, *How to Use Ict to Support Children with Special Educational Needs*, LDA, <http://www.abebooks.com/9781855034204/Use-ICT-Support-Children-Special-1855034204/plp>

Дейностите са подходящи за начална училищна възраст

Дейност 1: Четене с цветни филтри за монитор

Допълнителна информация:

<http://www.fxc.btinternet.co.uk/tbar.htm>

http://www.crossboweducation.com/anti_screen_glare_Virtual_Screen_Overlay.htm

Защо

Цел на дейността:

Много деца изпитват визуални затруднения: например, усещане, че буквите подскочат или танцуват по страницата, че се размиват или сливат. Понякога това е резултат от черните букви на бял фон на гланцирана хартия. Много деца намират, че четенето през цветен филтър или цветни очила намалява напрежението при четене и помага за по-ясното виждане на буквите.

Можете да помогнете на учениците си в тази насока и като използвате възможностите на MS Office:

- > Format/Background – за смяна на фона на цялата страница
- > Format/Font – за смяна на вида, цвета и размера на шрифта
- > Format/Paragraph/Alignment – за подравняване на текста

Ако учениците четат текст онлайн, могат да го увеличат чрез Ctrl+ и съответно да го намалят с бутон Ctrl и бутона за минус.

Някои сайтове като този <http://www.embeddyslexia.eu/> имат вградени инструменти за промяна на текста.

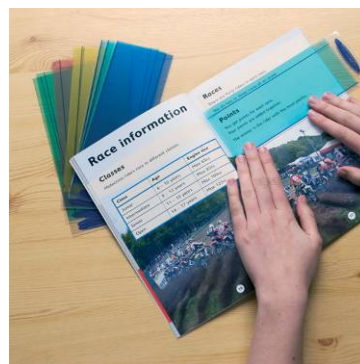
Или

- > Бихте могли да свалите и инсталирате на компютрите, използвани от учениците специален софтуер за цветен филтър, който може да се използва, както за четене на файлове, така и за онлайн текстове. След като инсталирате програмата ще решите заедно с детето кои цветове отговарят най-добре на нуждите им за четене. Няма нужда филтърът да се нагласява за употреба всеки път, тъй като програмата помни зададените ѝ предпочитания.

Как

Необходими материали:

Свалете и инсталирайте безплатната програма TBar.

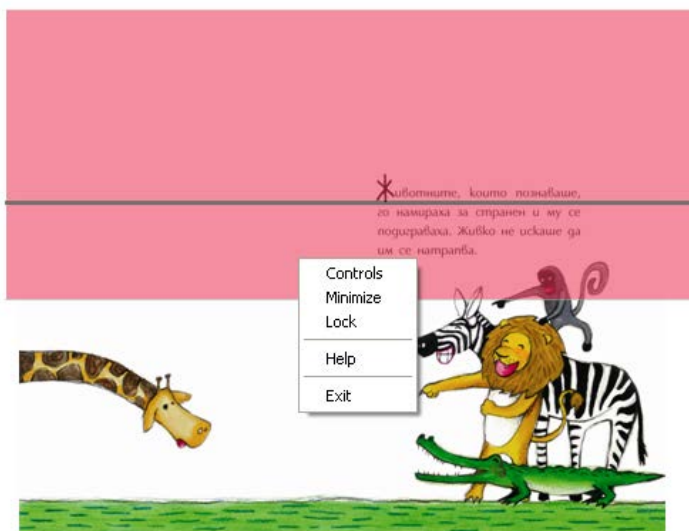

-> Свалете я от <http://www.fxc.btinternet.co.uk/tbar.htm>

Компютърните филтри са еквивалент на пластмасовите цветни прозорчета за четене на принтиран текст.

Описание на дейността:

След като включите програмата ще се появи цветен филтър.

Изберете файл с черни букви на бял фон. Седнете заедно с детето и изберете онази комбинация от цветове, която най-добре пасва на нуждите му при четене

Кликнете с десен бутон върху филтъра и ще видите падащо меню като това на картинката.

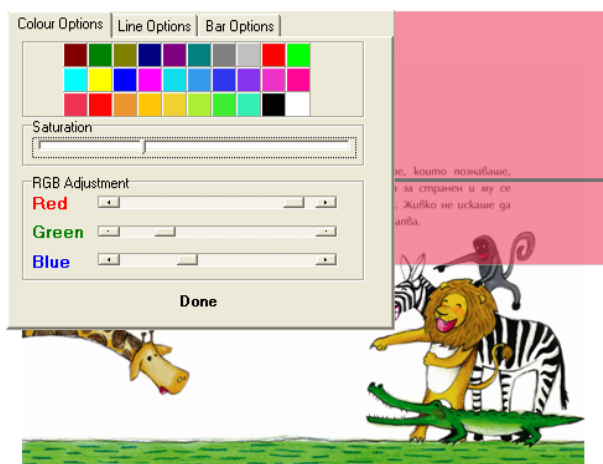
Бутонът **Controls** ще ви позволи да настроите филтъра според предпочитанията на детето.

Бутонът **Minimize** ще намали филтъра в долното поле на компютъра з апо-късна употреба.

Бутонът **Lock** прави възможно свободното местене на филтъра по страницата.

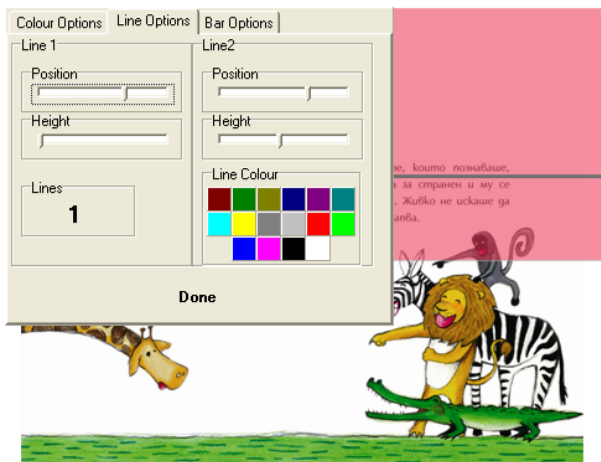
Бутонът **Exit** затваря програмата.

- > Когато натиснете бутона **Controls** ще се отвори прозорец с три бутона:

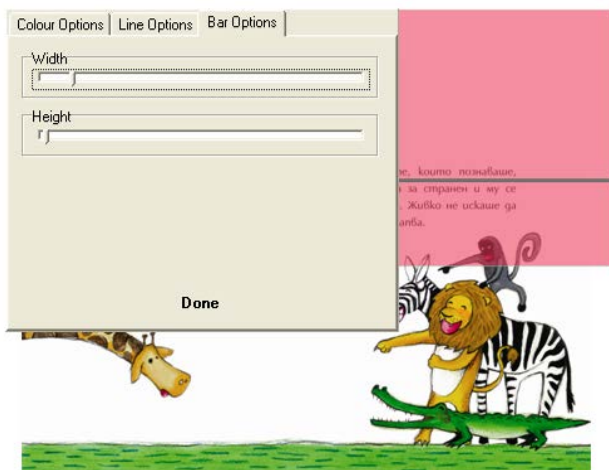
Colour Options е първият от тях.

Чрез него се избира и настройва цвета на филтъра.

Line Options е вторият бутон.

Чрез него се избира броя, позицията и цвета на линията, благодарение на която детето може да следи реда на текста.

- >Пример с две линии

Bar Options е третият и последен бутон.

Чрез него се променят височината и ширината на филтъра.

Следете за подобрение и трудности – ще ви е нужен известен пробен период, в който да наблюдавате ефекта от използването на цветните филтри. Бихте могли да си записвате как детето се справя с различните цветове, така ще му помогнете да избере най-подходящия за него цвят.

Полезни съвети:

1. На първо, място, нека детето само избере текста, който да четете с цветния филтър. Може да бъде всичко, което представлява интерес за него – любима приказка, детско списание, текст на песен, т.н.
2. Насърчете детето да опита да чете с различни по цвят филтри и преценете заедно кой цвят отговаря най-пълно на нуждите му.
3. Опитайте се да отразите за себе си или да запишете всички подобрения, които наблюдавате в четенето на детето след като сте започнали да използвате цветен филтър.
4. Използвайте и пластмасови цветни филтри (прозорчета), когато детето чете от учебник.
5. Използването на цветни прозорчета ще намали напрежението, което детето изпитва по време на четене и ще го накара да се чувства по-уверено и успешно по време на четене.
6. Цветните прозорчета са подходящи за всички деца, тъй като намаляват напрежението от четенето на черен шрифт на бял фон
7. Обяснете на родителите на детето и на останалите му учители защо сте решили да използвате цветни филтри за улесняване на четенето и ги помолете да използват цветни филтри у дома или по време на други часове.
8. Помолете родителите и останалите учители на детето също да наблюдават за подобрения и затруднения и да споделят впечатленията си с вас.
9. Насърчавайте детето да чете за удоволствие. Можете да помогнете на две или повече деца от класа да се свържат по интереси и да споделят интересни факти, които са прочели.

Дейност 2: Използване на десктоп бележки-паметки като средство за напомняне на дадени задачи и управление на времето

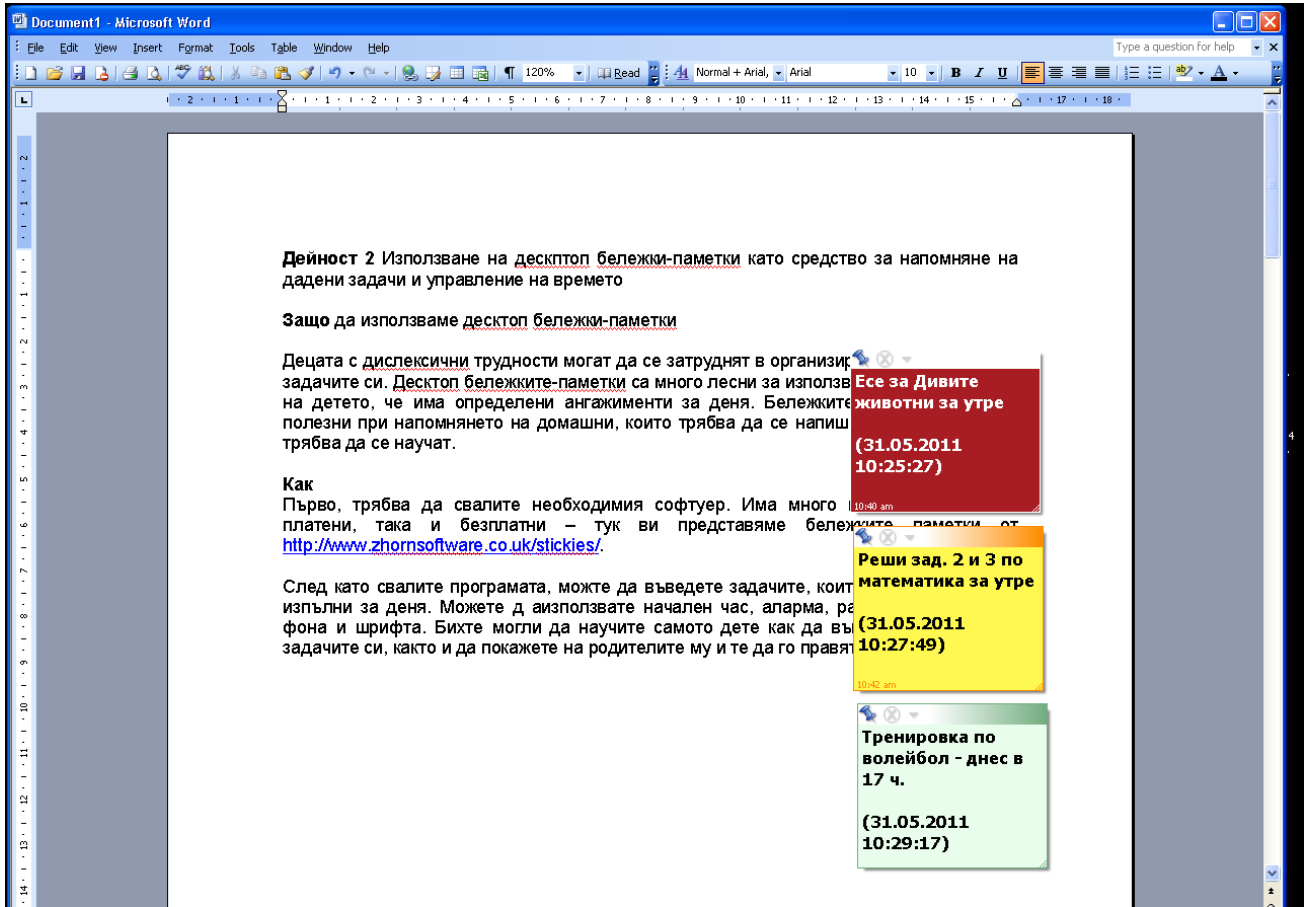
Защо да използваме десктоп бележки-паметки

Децата с дислексични трудности могат да се затруднят в организирането на времето и задачите си. Десктоп бележките-паметки са много лесни за използване, за да напомнят на детето, че има определени ангажименти за деня. Бележките-паметки са много полезни при напомнянето за домашни, които трябва да се напишат или уроци, които трябва да се научат.

Как

Първо, трябва да свалите необходимия софтуер. Има много възможности, както платени, така и безплатни – тук ви представяме бележките-паметки от <http://www.zhornsoftware.co.uk/stickies/>.

След като свалите програмата, можете да въведете задачите, които детето трябва да изпълни за деня. Можете да използвате начален час, аларма, различни цветове на фона и шрифта. Бихте могли да научите самото дете как да въвежда и управлява задачите си, както и да покажете на родителите му и те да го правят вкъщи.

Дейност 2 Използване на десктоп бележки-паметки като средство за напомняне на дадени задачи и управление на времето

Защо да използваме десктоп бележки-паметки

Деца с дислексични трудности могат да се затруднят в организирането на задачите си. Десктоп бележките-паметки са много лесни за използване на детето, че има определени ангажменти за деня. Бележките са полезни при напомнянето на домашни, които трябва да се напишат, и трябва да се научат.

Как

Първо, трябва да свалите необходимия софтуер. Има много платени, така и безплатни – тук ви представяме бележките-паметки от <http://www.zhornsoftware.co.uk/stickers/>.

След като свалите програмата, можете да въведете задачите, които трябва да се изпълнят за деня. Можете да използвате начален час, аларма, релефна фонетика и шрифта. Бихте могли да научите самото дете как да въвежда задачите си, както и да покажете на родителите му и те да го правят.

Есе за Дивите животни за утре
(31.05.2011 10:25:27)

Решете зад. 2 и 3 по математика за утре
(31.05.2011 10:27:49)

Тренировка по волейбол - днес в 17 ч.
(31.05.2011 10:29:17)

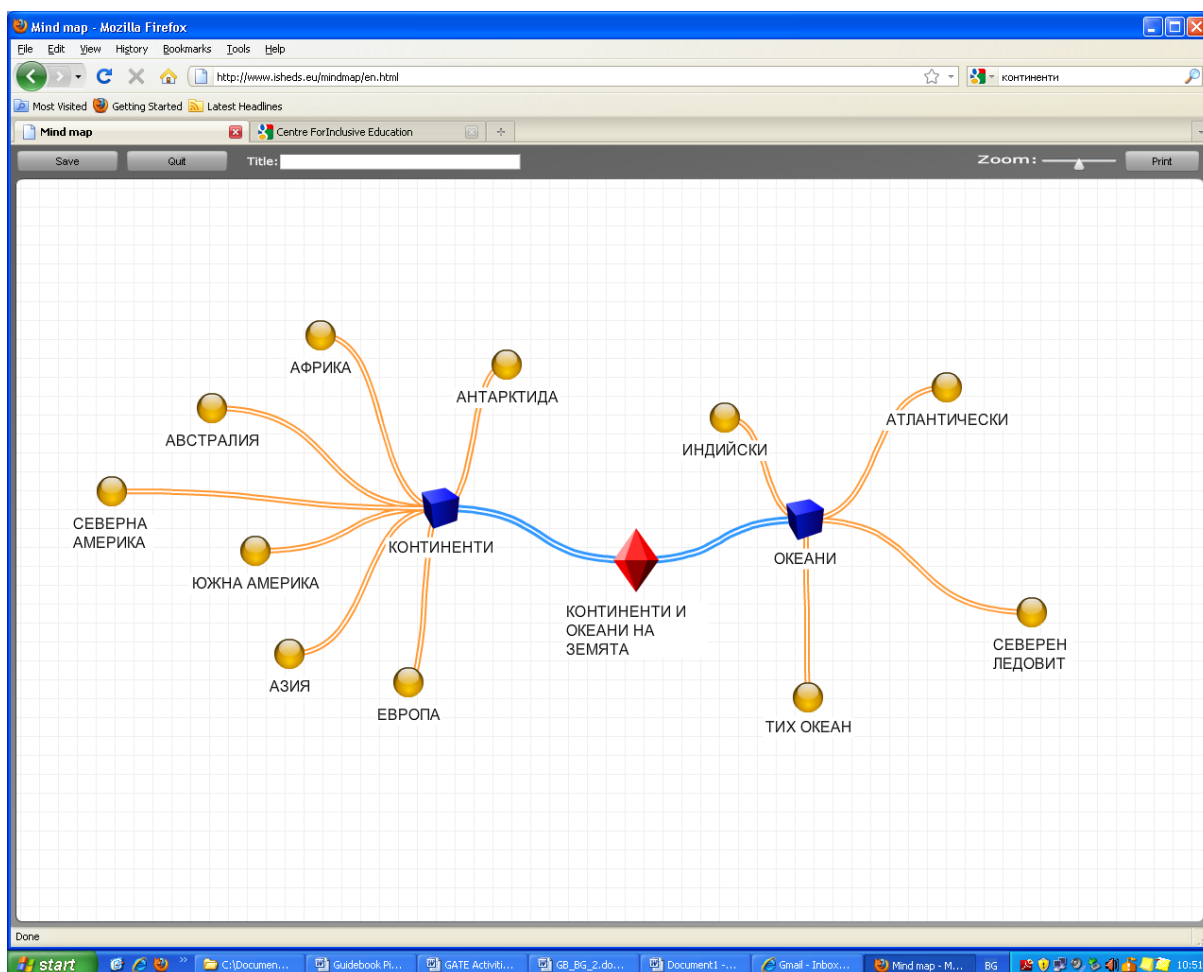
Дейност 3: Компютърни мисловни карти

Защо

Ползите от използването на електронни мисловни карти са същите като използването на всякакви други мисловни карти

Как

Съществуват многообразни програми. Препоръчваме използването на безплатния софтуер iSheds, който е много лесен за употреба. Особено полезни са мисловните карти при планирането на писането на есета или при ученето на уроци. След като детето направи своята мисловна карта, можете да я принтирате и да добавите картинки и снимки. Добре е да запазите готовите мисловни карти за преговор. Можете да използвате програмата iSheds <http://www.isheds.eu/mindmap/en.html>

5.5. Мултисензорни подходи за усвояване на символите

Какво представлява мултисензорният подход при изучаването на символи?

Мултисензорният подход при изучаването на символи позволява на детето да навлезе в абстрактния свят на концепциите посредством многообразие от средства и включвайки всичките си сетива. Помага им да опознаят особеностите на концепциите и абстракциите чрез реална и конкретна околна среда.

Мултисензорното учене предполага използването на повече от едно сетива или дори включването на колкото е възможно повече сетива. Обикновено използваме 3 основни канала, за да учим:

- зрителен
- слухов
- чрез докосване, движение

Всички ние имаме свои предпочитани канали за учене. Класическите класни стаи използват предимно зрението (чрез писането и четенето). Това е причината децата с различни предпочитания за учене да се провалят при използването на традиционните подходи.

Защо мултисензорният подход към изучаването на символи е важен за детското развитие?

Учебният процес става по-ефективен чрез въвличането на различните сетивни канали в хода на запаметяването и последващото разпознаване и използване на символите.

Ползи за децата с дислексия:

Децата с дислексия учат по-добре, когато правят нещата на практика. Мултисензорното изучаване на символите прави усвояването им по-лесно и предпазва децата с дислексия от изпитване на разочарования (вкл и от себе си), докато учат азбуката, например.

Ползи за всички деца:

Мултисензорният подход към изучаването на символи помага на детето да открие своя начин за учене съответстващ на уникалната му система за сетивни възприятия.

Допълнителна информация:

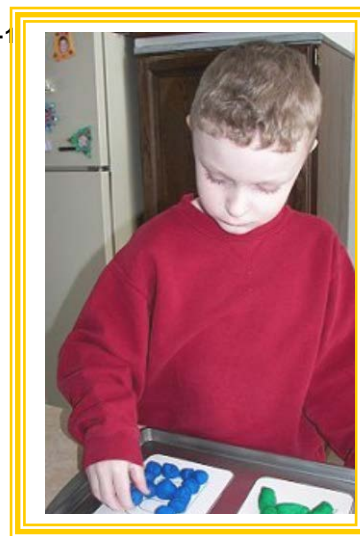
Birsh, J. R., *Multisensory Teaching Of Basic Language Skills*, 2nd Edition
Alphabet activities: <http://123kindergarten.com/tag/alphabet-activities/page/2/>

Дейностите са подходящи за предучилищна и начална училищна възраст

Дейност 1: Моята азбука от пластелин

Защо

Цел на дейността:

Чрез моделиране на своя собствена азбука и свои цифри учениците ще разберат по-лесно идеята и функцията на буквите и ще запомнят характерните им форми.

Как

Необходими материали: пластмасови букви (изберете за всичките си дейности един и същ шрифт букви, за да не се объркат децата), пластелин или глина

Описание на дейността:

Изберете няколко букви от цветната пластмасова азбука и ги дайте на учениците, за да ги разгледат или дори да поиграят с тях. Обяснете им, че всяка буква служи за изписването на определен звук. Помолете ги да помислят върху формата на буквата – дали е заоблена или има много ъгълчета. На какво им прилича? На кой супер герой прилича?

Оставете децата на спокойствие да изучат и дори да поиграят с цветните букви.

След като са разучили и поиграли с буквите за известно време, нека децата да направят от пластелин свои собствени триизмерни букви. Това ще им помогне да ги почувстват по-свои и по-близки до себе си. Следващият път направете същото с други букви, докато не представите цялата азбука.

Дейност 2: Моята щастлива азбука

Тази дейност е почти като първата. Но освен да гледат и да изучават буквите чрез докосване, можете да насърчите учениците да изразят и емоциите си към буквите

Как

Необходими материали: пластмасови букви, пластилин или глина, картончета, изразяващи емоции (по желание)

Нека детето изрази емоциите си към буквите използвайки картончетата или като само да направи личица от пластелин. Вероятно детето в предучилищна възраст ще има няколко любими букви: първата буква от името си, първата буква от името на майка си, на баща си, т.н.

Тази дейност ще ви помогне да се ориентирате кои букви представляват трудност за детето. Вероятно емоциите му към тази буква ще са негативни. Играйте играта по различни начини, докато всички букви нямат щастливи личица до себе си.

Дейност 3: Какво казва буквата?

По време на горните дейности, спирайте заниманията от време на време и изговаряйте звука на всяка буква на глас заедно с децата. Докато правите това насочете вниманието им към мястото на езика и разположението на устните при изговарянето на всеки звук.

Следете за

Трудности, които децата с дислексия биха могли да имат / неща, на които да обърнете внимание

Имайте предвид, че упражненията за запомняне на символи трябва да се правят без да се използват никакви други символи.

Наблюдавайте внимателно процеса на усвояване на символите, особено на буквите и се погрижете да наблегнете на онзи подход, който най-добре пасва на учебните нужди на всяко дете. По-късно бихте могли да се възползвате от тази информация при преподаването и съответно усвояването от детето на нещо по-сложно.

5.6. Мултисензорни подходи за подобряване а паметта и четенето

Какво представлява мултисензорният подход към четенето

Паметта е ресурс, който обикновено е на разположение на всеки. Това, което прави разликата при отделните хора, е възможността да използват този ресурс. Важно е да се помогне на децата да развият тези способности. Подход основан на визуализацията би могъл да подобри способността за използване на паметта. Като добави и други сетивни възприятия към визуалните една, учителят помага на учениците си да подобрят крайния резултат. Експерти по паметово развитие предлагат създаването и използването на визуални, слухови и емоционални връзки, с цел да се активира дългосрочната памет. Добавянето, когато това е възможно, на движения и допир, прави процеса по-ефективен.

Мултисензорният подход към четенето също се оказва много по-ефективен, тъй като помага на децата да усетят и използват естествения ритъм на език за четене, разбиране и запомняне на съдържанието.

Защо мултисензорният подход към паметта и четенето е важен за детското развитие?

Ползи за децата с дислексия:

Мултисензорният подход към паметта и четенето отговаря на естествените нужди на децата с дислексия да учат чрез визуализация и действие.

Ползи за всички деца:

Мултисензорният подход към паметта и четенето позволява на всеки деца да идентифицират и да използват онези канали за учене, които най-пълно удовлетворяват личните им потребности

Допълнителна информация:

Gobbo, K., *The positive side of learning differences: a variety of ways of thinking and learning*

Дейностите са подходящи за предучилищна и начална училищна възраст

Дейност 1: Едно плясване – една сричка

Защо

Цел на дейността: да помогне на децата да почувстват ритъма при четене и произнасяне на думите. Дейността е подходяща за деца, които се учат да четат, но децата в по-ранна възраст също биха имали полза от нея, за да се научат да делят думата на срички. Целта на дейността е да подобри фонетичните възможности.

Как

Необходими материали:

- бяла дъска и маркери
- топка
- стълби

Описание на дейността:

Учителят казва дума и я пише на дъската разделена на срички. Децата повтарят думата на глас сричка по сричка заедно или по отделно, докато пляскат с ръце, топкат топка или искачат стъпало при всяка сричка. Това ще помогне на децата да почувстват ритъма на думите и ще улесни четенето.

Следете за

Трудности, които децата с дислексия биха могли да имат / неща, на които да обърнете внимание

Деца с дислексия ще променят местата на звуковете в думата или ще пропускат някои от тях. Добре е в началото да казвате думите на срички като група (за да помогнете на децата да се чувстват комфортно и да се забавляват) и след известно време започнете да правите упражнението отделно с всяко дете. Така ще знаете кое дете как се справя със задачата.

-> Опитвайте се да следите и да си записвате трудностите и подобренията, които наблюдавате. Например, записвайте си кои букви и думи са трудни за всяко дете. Съобразете думите с възрастта и интересите на децата.

-> По възможност бихте могли да използвате пиано или барабанче, за да направите ученето още по-атрактивно и ефективно.

Дейност 2: Учене чрез емоции

Необходими материали:

- Всичко, което е цветно и привлекателно. Използвайте цялата си креативност и въображение, за да създадете необикновена атмосфера за учене. Доказано е, че паметовите ни способности се подобряват, когато се вълнуваме за нещо.
- Вълнуваща история съобразена с възрастта и интересите на децата.

Изберете вълнуваща история, която да прочетете на децата. Помолете ги да слушат внимателно и да открият в историята неща, които могат да помиришат (чая, цветята), да докоснат (кучето, коня), да опитат на вкус (ябълка, шоколад), да видят (детето, което се качва по стълбите, облаците), да чуят (пеещата баба, говорещите си приятели), да усетят на допир (слънцето, вятъра), да почувстват (щастие, страх). Четете изразително с мимики и жестове. Спирайте от време на време и задавайте на децата въпроси като „Усетихте ли аромата на цъфналото дръвче? Как мирише?“, „Чухте ли как лае кучето?“, „Видяхте ли как заекът скочи в заешката дупка?“

Това ще помогне на децата да фокусират и задържат вниманието си, да се вживеят в нея и да се вълнуват заедно с героите.

По-късно, когато помолите децата да ви разкажат историята, ще се изненадате колко много са запомнили. Целта на това упражнение е да им помогнете да визуализират прочетеното и да подобрят разбирането и запомнянето на съдържанието.

-> можете да подобрите в още по-голяма степен тези процеси, ако помолите децата да нарисуват историята или урока и да използват рисунката по-късно, когато ви ги разказват.

Дейност 3: Изиграване на сценка

Тази дейност е подобна на предишната, но включва и изиграване на историята или сцени от нея (с помощта на кукли за театър, например).

Това ще оживи историята и ще подобри паметовите способности. Децата ще учат чрез движение и чрез емоции.

Следете за

Трудности, които децата с дислексия биха могли да имат / неща, на които да обърнете внимание

Деца с дислексия могат да се затруднят да разкажат историята, да си измислят свой сюжет или да добавят несъществуващи детайли заради добре развитото си въображение. Добре би било да им напомните, че в това упражнение трябва да слушат внимателно и да нарисуват само онова, което са чули.

6. Учебен паспорт – инструмент за проследяване на напредъка на учениците

Учебен паспорт

Данни на детето

Име: .....

Имена на родителите:

.....

Дата на раждане: .....

Училище: .....

Учител: .....

Учител: .....

От кога работите с детето: .....

Информация за предишно или следващо образователно ниво:

.....

Период на наблюдение

От ..... До .....

Обща информация

1. Общо здравословно състояние в началото на периода:

Значителни промени и/или диагнози: .....

2. Общо емоционално състояние в началото на периода:

.....

Значителни промени и/или диагнози: .....

3. Семейство и отношения в семейството: .....

Значими промени: .....

4. Взаимоотношения с връстниците: .....

От кога детето е част от тази група: .....

Учебен процес

A. Стил на учене по време на групова работа

Предпочитания: .....

Трудности: .....

Планирани дейности:.....

B. Стил на учене по време на индивидуални занимания

Предпочитания: .....

Трудности: .....

Планирани дейности:.....

Лични интереси и предпочитания (информацията за любими дейности и теми би могла да ви послужи за бъдещи уроци. Например, интерес към планетите, динозаврите, любима приказка, т.н.)

.....

Предприети мерки и постигнати резултати

Взети мерки за подкрепа при усвояване на учебния материал:

.....

Мерки за емоционална подкрепа: .....

Сътрудничество с родителите:

.....

Сътрудничество с други учители:

.....

Сътрудничество с терапевти:

.....

Сътрудничество с училищното ръководство:

.....

Сътрудничество с други организации / институции

.....